

Hogyan hat az ukrajnai háború a Közel-Keletre?

2022-05-10 18:01:00

írta: **Veszprémy László Bernát**

Miként reagál Irán az ukrán-orosz háborúra; szembesülhet-e élelmiszerválsággal és migrációs hullámmal a perzsa állam; és egyáltalán, hogyan mozog a muszlim teokrácia a háború zűrzavarában? Szakértőkkel beszélgettünk Iránról!

Nyitóképen: Amerikai és izraeli zászlókat égető irániak 2020 novemberében (Majid Asgari pour/WANA (West Asia News Agency) via REUTERS)

Hogyan reagált Irán az ukrán-orosz háborúra? **Sárközy Miklós** magyar és **Ardavan M. Khoshnood** svédországi Irán-szakértőt kérdeztük a perzsa állam mostani politikájáról.

Sárközy Miklós történész, iranista, a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója szerint Irán 2021 nyara, a Rá'iszi kabinet megalakulása óta feladni látszik az 1979 óta követett, Khomeini ajatollah, az Iráni Iszlám Köztársaság alapítója által meghirdetett „se Kelet, se Nyugat” elvet, a nagyhatalmak irányában egyenlő távolságtartást és jó adag antiglobalizmust, antiimperializmust, a nemzetközi politikai rendszerek iráni megkérdőjelezést jelentette a közelmúltig.

„Irán 2021. szeptember 17-én teljes jogú tagja lett a Sanghaji Együttműködési Szervezetnek, amely Irán Kínához és kínai politikai érdekszférához való erős jelenkori kapcsolódását jelzi” – magyarázza a kutató. „Kínánál azonban erősebb Irán hűsége az orosz politikai és hatalmi szándékokhoz. Mind Irán első számú politikai-vallási vezetője, Alí Khamenei nagyajatollah, mind pedig Ebrahim Rá'iszi iráni elnök és kormánya egyöntetűen oroszbarát megnyilatkozásokat tettek az orosz-ukrán háború kirobbanása óta. Figyelemreméltó, hogy néhány héttel a háború kirobbanása előtt Rá'iszi Putyinnál vizitált, ahol nyilvánosan és nagyon határozottan kiállt Oroszország külpolitikai céljai mellett és a NATO közeli bukását vizionálta.”

Sárközy Miklós szerint

a kormánypárti iráni médiumok is „különleges katonai műveletnek” nevezik többnyire az eseményeket, híven követve a hivatalos orosz állami narratívát. Mindezekon túl az iráni politikai elit egyes konzervatívabb, nyugatellenesebb tagjai eleve neheztelnek az ukránokra a 2020 január 8-án Teherán mellett az irániak által lelőtt ukrán utasszállító gép tragédiája miatt, mivel ez az esemény Iránt nagyon kellemetlen nemzetközi helyzetbe hozta egy eleve kiélezett periódusban, néhány nappal Qászem Szolejjmáni megölése után, és az áldozatok rokonainak kárpótlása még mindig nem teljesen oldódott meg.

A tavalyi választásokon vesztes iráni centristák, nyugatbarát körök viszont kritikusan szemlélik a szerintük egyoldalú oroszbarát iráni politikát, ám befolyásuk és hangjuk csekély politikai reakciót váltott ki. „Az iráni lakosság esetében a tanultabb, értelmiségi, nyugati csatornákat néző, nemcsak az otthoni hírekből tájékozódó iráni többsége azonban inkább ukránbarátnak tűnik annak alapján, amit ismeretségi körömben és a közösségi oldalakon olvasható privát iráni kommentárokból érzékelek.”

Gabonaválság a láthatáron?

Kézenfekvő kérdés az élelmiszer-ellátásé:

Irán a világ egyik legnagyobb gabonaimportőre, így egyes [cikkek](#) szerint a háború élelmiszerválságot okozhat Iránban.

Sárközy nyugalomra int: „Az orosz-ukrán háború negatív gazdasági és azonbelül mezőgazdasági hatásait majdnem az egész világ megérzi. Nem kivétel ez alól Irán sem. Ugyanakkor Iránnak stabil élelmiszer- és azon belül gabonataralékai vannak, gazdaságfilozófiája jellemzően a szigorú önellátásra törekszik 1979, az Iráni Iszlám Köztársaság megszületése óta, amely tény tovább erősítik az iráni külgazdasági tevékenységet erősen érintő nemzetközi szankciók is. Harmadrészt Irán jelenlegi ismereteim szerint rendelkezik azokkal az anyagi forrásokkal, amelyekkel szükség esetén gabonát tud importálni”

– magyarázza a kutató.

Sárközy szerint az előbb említett három faktor közül a mostani Rá'iszi kormány a gabonataralékok felhalmozását és az önellátást tartja prioritásának. Idén az iráni mezőgazdaság kilencmillió tonna búza betakarítását prognosztizálja, amely rekordközelit számnak tűnik és emellett az iráni kormány viszonylag magas, kedvező felvásárlási árat szabott meg a vidéki búzatermelők támogatására.

Ezen túl Irán az orosz-ukrán háború kezdete óta még szorosabbra fűzte már amúgy is intenzív gazdasági, pénzügyi és politikai kapcsolatait Oroszországgal. Ennek jegyében márciusban Irán olyan egyezményt kötött Oroszországgal, amelynek keretében húszmillió tonna alapélelmiszert (búza, árpa, étolaj, kukorica) importál idén az orosz piacról. Mindezekért cserébe viszont Irán nagyobb részben gyümölcscsel, zöldséggel és tejtermékekkel fizet, mellyel

az EU-s és USA szankciók miatt hiányt szenvedő orosz piacon sikeres beszállítóvá válik.

„Iránnak, mint az USA által fokozottan szankcionált államnak, előnyösnek tűnik a rubelel számolású új orosz külkereskedelmi modell is és alighanem Irán jó hasznára lesz az oroszoknak a »hogyan éljünk túl súlyos nemzetközi szankciókat« kérdéskörben közel negyvenéves tapasztalattal rendelkező államként különösen a banki és a gazdasági szférában. Ezek tehát a legfrissebb fejlemények, de természetesen a klímaváltozás, az Iránt egyre keményebben sújtó vízhiány, a gabonaárak globális ugrásszerű emelkedése könnyen módosíthatja a fenti iráni-orosz mezőgazdasági import-export terveket.”

Iráni drónok a perzsa hadsereg felvételén (MTI)

Némileg másképp látja a fejleményeket **Ardavan M. Khoshnood**, a Lundi Egyetem oktatója, Irán-szakértő. Szerinte Iránban hosszú története van az élelmiszer-ellátás bizonytalanságának. „A gabonaválság, aminek szemtanúi vagyunk, ezért nagy gondot okoz a teheráni iszlám rezsimnek. A közelmúltban azonban Irán megállapodást írt alá Oroszországgal 20 millió tonnányi alapvető élelmiszertermékről, mint például a kukorica és a búza. Iránnak jó mezőgazdasági területe is van, amely bizonyos mértékig élelmiszert is tud nyújtani. A fő probléma az országban tapasztalható rendkívül magas árak. Sajnos Iránban szárnyal a szegénység.”

Tárgyalandó kérdés, hogy amennyiben fennakadások várhatók az élelmiszerellátás terén, indulhat-e Iránból is komoly migrációs hullám? Sárközy arról beszél: „Az orosz-ukrán háború gerjesztette gazdasági okok miatt komolyabb válságba kerülő Iránnal nem számolok, és emiatt Iránból kiinduló komolyabb migrációs hullámtól sem tartok. Bizonyos mértékű, Iránból eredő korlátozott migrációs aktivitás persze most is van, de ez szinte folyamatos volt az elmúlt évtizedekben és több forrásból és több okból táplálkozik – helyből gazdasági és politikai okokból migrálókra és az Iránon átutazó afgánokra gondolok.”

Khoshnood jobban tart a migrációs hullámtól: „Már most is hatalmas migráció zajlik Iránból a hatalmas szegénység és az iszlám rezsim brutalitása miatt. Amint komolyabb jele lesz annak, hogy Iránnak problémái vannak az élelmiszer-ellátással, határozottan hatalmas migrációt fog okozni.”

Terroristák Putyin oldalán

Egyes hírek szerint Putyin behívhatta a Hezbollah-t Ukrajnába, amit a Hezbollah természetesen tagad. Más elemzések az Iráni Forradalmi Gárda lehetséges bevonását emlegetik.

A kutatók egyetértenek abban, hogy ez nem valószínű.

Sárközy szerint az több helyről megerősítést nyert, hogy Oroszországnak nagyobb erőket kell mozgósítania a korábban tervezettnél az ukrajnai háborúban. Mindezek miatt megindult egyfelől a Közel-Keleten állomásozó orosz erők részleges átcsoportosítása, valamint Oroszországgal (és egyben többnyire Iránnal is) szövetséges szíriai, iraki katonáinak milíciák bevetése az ukrajnai háborúban. Arról is lehetett olvasni, hogy Iránból Iránon át a Kaszpi tengeren keresztül küldenek Oroszországba fegyvereket, elsősorban rakétákat, tankcsatákban bevetendő katonai municiót. „Ugyanakkor ezeket a híreket nagyon nehéz ellenőrizni és már olyan elemzés is megjelent, amely kétségbe vonja, hogy az oroszok képesek lennének ilyen eszközök nagyarányú átszállítására a Közel-Keletről Ukrajnába” – mondja a magyar iranista.

Arról is beszél: „Jelen pillanatban nem tudok az Iráni Forradalmi Gárda erőinek ukrajnai bevetéséről, személyes véleményem szerint a bécsi atomalkuval kapcsolatos tárgyalások sikeres kimenetelére és az a halvány lehetőség, hogy az Iráni Forradalmi Gárdát a Biden-kormányzat esetleg leveheti a terrorszervezetek listájáról, óvatosságra intheti a jelenlegi iráni politikai vezetést – amelyben tavaly nyár óta az Iráni Forradalmi Gárdának komoly befolyása van –, hogy iráni állampolgárokat ne küldjön az ukrajnai frontra harcolni. Másfelől az Iráni Forradalmi Gárda épp a közel-keleti orosz jelenlét mostani esetleges csökkenését akarja gyorsan kihasználni és igyekszik betölteni az oroszok által hátrahagyott űrt, stratégiai katonai posztokat szerezve meg – például Szíriában” – fogalmaz Sárközy.

Khoshnood ugyanakkor úgy véli: „Az, hogy a Hezbollah emberei esetleg Ukrajnában Putyinért harcolnak, nem meglepő, sőt meglehetősen valószínű. Ez a helyzet a szíriai ügynökök esetében is. Az azonban nagyon valószínűtlen, hogy a Forradalmi Gárda közvetlenül iráni erőket küldene a háborúba. Kétségtelen azonban, hogy a Hezbollah minden ügynöke és a szíriai katonák közülük kaptak kiképzést.”

Veszélyben az atomalku?

Milyen hatással lehet a háború az atomalkuval kapcsolatos bécsi tárgyalásokra? Khoshnood szerint

tévedés lenne azt hinni, hogy a háborúnak ne lenne hatása a tárgyalásokra.

„Oroszország, amely Irán szoros szövetségese, határozottan arra fogja használni a tárgyalásokat, hogy nyomást gyakoroljon a Nyugatra. Az iszlám rezsim nagymértékben függ az orosz támogatástól, ezért nem kötnek megállapodást, ha az oroszok nem adnak zöld utat az irániaknak.” A kutató szerint ezt Putyin ki is fogja használni.

Sárközy Miklós úgy véli, „az orosz-ukrán háború eseményei és az azt körülvevő sajtópolemia lehetőséget kínál, hogy a világ számos országa gyorsabban vagy feltűnés nélkül próbálja meg geopolitikai céljait megvalósítani, mivel most kevesebb figyelem irányul rájuk. Mindez Iránra is igaz. Irán két fő célt tűzött ki szerintem a mostani orosz-ukrán háború árnyékában: egyfelől megerősíteni, kiterjeszteni közel-keleti befolyását Irakban, Szíriában, Libanonban és Jemenben, másfelől kedvezőbb kondíciókkal és sikeresen lezárni a JCPOA – Joint Comprehensive Plan of Action, Közös Átfogó Cselekvési Terv – röviden atomalku tárgyalásait Bécsben.”

A Károli Gáspár Református Egyetem oktatója szerint az orosz-ukrán háború kezdetén a dolgok nem alakultak kedvezően Irán számára Bécsben, ugyanis minden figyelem Ukrajnára szegeződött, másfelől Oroszország a megállapodás készletelésére törekedett, hogy ezzel felverje a kőolaj nemzetközi árát. Iránnak ez kellemtelen volt, mert

több forrás arra utalt, hogy az EU az iráni olaj- és gáz vásárlásával tervezte kiváltani a kieső orosz mennyiséget, és ezt a lehetőséget a Biden-kormányzat sem ellenezte.

Később azonban az oroszok és az irániak kiegyeztek egymással, és a JCPOA tárgyalásain sikerült elérni, hogy az oroszellenes nyugati szankciók ne terjedjenek ki az iráni energiaiparban szerepet vállaló orosz cégekre. „Ez azt jelenti a gyakorlatban, hogy Irán nagylelkűen bevonhat orosz állami olajipari cégeket energiaiparába, átengedhet iráni olajmezőket oroszoknak, saját tapasztalatait megoszthatja a szankciókkal sújtott olajeladás terén az oroszokkal és cserébe az oroszok sokkal megengedőbbek és támogatóbbak lehetnek az irániakkal szemben a JCPOA tárgyalásain, jelentősen segítve ezzel az iráni államot a sikeres megállapodás megkötésében” – véli Sárközy.

„Persze, abban az iráni kérésben az orosz állam kevésbé tud segíteni, hogy a Biden-kormányzat az Iráni Forradalmi Gárdát leveszi-e vajon a nemzetközi terrorista szervezetek listájáról, e lépés jelentős anyagi előnyökkel járna e szervezetnek és Irán számára komoly siker lenne. Mindez azonban Izrael és Szaúd-Arábia számára elfogadhatatlan” – teszi hozzá.

Hagyományos Amerika-gyalázás Iránban (fotó: MTI)

Felkészül: Izrael

Egyesek szerint

Irán vérszemet kaphat az Egyesült Államok afganisztáni fiaskója és az ukrán-orosz háborúra adott válaszok nyomán.

Akár erre is utalhat, hogy Irán azt állítja: nemrégiben állítólagos izraeli [célpontokat](#) lőttek ki Iraki Kurdistan Autonóm Tartományban, Erbilben. Tehát a Közel-Keletet is bizonytalanabb helyé teszi az ukrán-orosz háború?

Sárközy felidézi: Erbil, Iraki Kurdistan Autonóm Tartomány fővárosa mellett március 13-án tizenkét iráni nagy hatótávolságú ballisztikus rakéta csapódott be, melyeket mostani ismereteik szerint Északnyugat-Iránból lőttek ki. A rakétatámadásért az Iráni Forradalmi Gárda vállalta a felelősséget. A ballisztikus rakéták jelentős károkat igazán nem okoztak, személyi sérülés minimális történt. „Az az iráni állítás, hogy két izraeli állampolgár életét vesztette a rakétatámadás következtében, erős kritikával kezelendő, ez az információ iráni forrásból származik, más hivatalos forrásból nem nyert megerősítést. A ballisztikus rakéták túlnyomó többsége egy kurdisztáni üzletember Baz Karím Barzandzsi villáját találta el, amely épület ugyanakkor közös telken osztozik az épülő új erbil-i amerikai konzulátussal” – mondja a magyar iranista.

Mint a kutató hangsúlyozza, a március 13-i erbil-i támadás

így is figyelemreméltó, szofisztikált és jelentős eseménynek tűnik.

Először is, nagy hatótávolságú ballisztikus rakéták nem gyakran bevetett harci eszközök, kiválasztásuknak már megvan a maga üzenete. Annak is van üzenete, hogy ki lőtt és kinek szólt az üzenet és úgy tűnik, hogy itt több címzett volt. Sárközy elmondja: a hivatalos iráni verzió szerint az Iráni Forradalmi Gárda Izraelnek és közelebbről a Moszadnak üzent ezzel az akcióval, mivel februárban és március elején két alkalommal is izraeli támadás ért két iráni dróngyárat Irán nyugati részén, melyeket – az iráni verzió szerint – az izraeliek Erbilből koordináltak, a két izraeli támadás súlyos károkat okozott az iráni drónraktárakban, számos iráni drón semmisült meg. Izrael és Iraki Kurdistan Autonóm Tartománya között nincsen hivatalos diplomáciai kapcsolat, de a két fél valóban fenntart egyfajta kapcsolatot már jó ideje.

Ugyanakkor egy sajtónak szivárogtató anonim iráni forrás másfajta és egyben többfajta magyarázatot adott az erbil-i támadás okaira. „E forrás szerint a fő ok nem az iráni dróngyarak elleni izraeli akciók voltak, hanem egy iraki kurdisztáni – török – izraeli közös földgázprojekt iráni megtorpedózása lehetett” – tisztázza a kutató. Sárközy szerint ez a projekt alternatív földgázforrást akart teremteni az Európai Uniónak a kieső orosz gáz helyére. Kurd részről a lebombázott erbil-i villa tulajdonosa, Baz Karím Barzandzsi és cége, a KAR csoport lett volna a tervezett új földgázprojekt fő résztvevője. Hírek szerint a szétlőtt villában egyeztetések zajlottak a három fél között a részletekről. E verzió szerint a támadással az irániak nyilván a török-kurd-izraeli hármasnak üzenhettek. Mindezeket túl – újsághírek szerint – napokkal az esemény előtt az iraki orosz nagykövet Bagdadban Törökország és Qatar diplomatáit győzködte, hogy álljanak el az orosz gáz pótlására felvázolt alternatív gázprojektjeiktől.

Oroszország és Irán pedig jelenleg szövetségesek és számos lépésüket egyeztetik.

Sárközy Miklós úgy folytatja: „Mindezeket túl az Irakban meglehetősen befolyásos Irán nem örülne az Iránbarát iraki pártok nélküli új iraki kormánykoalíció felállításának sem, így tavaly október – az iraki parlamenti választások óta – nem sikerült új kormányt, új iraki elnököt választani, valamint emiatt még nincs új iraki költségvetés sem. Az erbil-i iráni akció talán Irak pártjainak, többek között Iraki Kurdistannak is szólhatott így. Sokadik okként pedig az Iráni Forradalmi Gárda reaktivált politizálását lehet említeni az erbil-i események mögött, mely talán az USA-nak üzenet, hogy Qaszem Szolejmani megölése sem csökkentette befolyásukat. Ez talán a bécsi atomalku tárgyalásokat is érinti, ahol az Iráni Forradalmi Gárda az egyik fő téma, hogy a Biden-kormány levegye őket vagy sem a terrrorszervezetek listájáról. Az Iráni Forradalmi Gárda egyúttal iráni belpolitikai téren is üzenhetett az erbil-i akcióval, hogy önálló külpolitikai tényezőként tekint magára és nem kéri az iráni kormány vagy az iráni titkosszolgálatok beleegyezését bizonyos lépéseikhez” – zárja gondolatait a magyar szakértő.

Khoshnood borúlátóbb:

„Ez a háború kétségtelenül még bizonytalanabb helyé tette a Közel-Keletet.

Részben azért, mert Oroszország iráni proxikon keresztül megpróbál nyomást gyakorolni a nyugati kormányokra azáltal, hogy támogatja a proxikat a nyugati érdekek elleni különböző támadásaikban. Az oroszok a lund-i kutató szerint azt szeretnék, ha a Közel-Kelet instabilabb lenne, hogy a hangsúly Ukrajnáról is átkerüljön a Közel-Keletre. „A háború nemcsak instabilitást fog okozni, hanem újrafegyverkezést és radikalizálódást is. Attól tartok, hogy új, radikalizálódott csoportok születésének leszünk tanúi a Közel-Keleten, és megszorodnak a terrortámadások” – zárja elemzését a svédországi kutató.

| [háború](#) | [Ukrajna](#) | [Oroszország](#) | [Irán](#) | [Vlagyimir Putyin](#) | [élelmiszer](#) | [Közel-Kelet](#) | [migráció](#) | [Veszprémy László Bernát](#) | [Ebrahim Raiszi](#) | [orosz-ukrán háború](#) | [Sárközy Máttyás](#) | [Ardavan M. Khoshnood](#)

[[Vissza a cikkoldalra](#)]